

Helsingborgs modellflygklubb – förslag skötselplan och översiktlig undersökning av naturvärden

FOTO: NILS RYRHOLM

**SVENSKA
FLYGSPORT
FÖRBUNDET**

Innehåll

1 SYFTE, BAKGRUND & OM FLYGFÄLT SOM INFRASTRUKTUR-BIOTOPER	3
2 ALLMÄNT OM OMRÅDET.....	4
3 FÖRESLAGNA SKÖTSELÅTGÄRDER.....	5
4 ARTLISTA FRÅN BESÖKET 2023-08-15	9
5 ILLUSTRATIONER TILL SKÖTSELFÖRSLAGEN.....	10

1 SYFTE, BAKGRUND & OM FLYGFÄLT SOM INFRASTRUKTUR-BIOTOPER

Området besöktes 2023-08-15 av Nils Ryrholm (professor i zoologi) och Kjell Folkesson (GS Flygsportförbundet) tillsammans med Mikael Jönsson och Hans Birgander från modellflygklubben

Eftersom magra ogödslade och kemisk ej belastade marker, som exempelvis flygfält, har blivit mycket ovanliga har både svenska statsmakten och EU insett värdet av att hävda, bevara och underhålla dessa som ”biobanker”.

Syftet med dessa skötsel förslag är att skapa en biologisk anpassad skötsel/hävd. Målet är att på sikt öka flygfältets värde dels som naturresurs för samhället och dels även som refug för biologisk mångfald. Genom att biologiskt anpassa driften ökar inte bara potentialen för biologisk mångfald utan detta leder även till att flygplatsens driftskostnader minskar på sikt.

De minskade driftskostnaderna beror på att när marken efterhand magras ut minskar även hastigheten på tillväxten av vegetation och därmed behöver färre åtgärder/hävd tillfällen göras per år. Detta till skillnad från dagens hävdregim som ständigt kräver allt tätare hävd på grund av den kontinuerligt gödslar upp marken. Sammantaget så ger all tillförsel av näring mer tillväxt, mindre mångfald och sämre hållfastighet på gräsytan.

Avmagringen av marken kommer inte bara gynna ett stort antal arter som är knutna till magra markförhållanden (och därför hotade i dagens industriella produktionslandskap) utan även att minska mängden biomassa som produceras inom området.

Dvs. det blir fler arter men den sammanlagda biomassan minskar, vilket i sin tur gör området blir mindre gynnsamt för större djur, exempelvis gäss och måsfåglar, som behöver mer rik tillgång på föda. Minskade antal besök av större fåglar på flygfält kan därför även minska risken för fågelkollisioner.

Vissa flygfält/flygplatser får redan idag bidrag för områden som hävdas regelbundet och som har tydliga biologiska värden.

Bidragens storlek varierar med omfattningen av biodiversiteten, ju högre biologisk mångfald, desto högre bidrag. Sammantaget kommer en biologiskt anpassad hävdregim att kunna ge flygplatsen en samhällsmässigt högre status samt bättre ekonomiska förutsättningar.

2 ALLMÄNT OM OMRÅDET

Modellflygfältet anlades 1983 på gammal åkermark som har brukats under mycket lång tid, underlaget består av både sand- och lermark (bild 1, 2). Därmed är vissa delar av fältet är väl-dränerade och en annan del har låg genomsläpplighet av vatten. Detta i sin tur betyder att sandmarkerna är mindre känsliga för kraftiga regn, men å andra sidan mer benägna att torka ut under torrperioder. Med lerområdet är det precis tvärt om, det kan svämma över och bli svår-beträdbart vid stora regnmängder, men är mer resistent för långvarig torka. Detta kan ge både för- och nackdelar under framtida extremväder. För flora och fauna kan det ibland vara gynnsamt när olika delar av fältet fortfarande kan erbjuda fungerande livsmiljöer oavsett typ av extremväder, men för skötseln av fältet kan olika anpassningar behöva göras som både tar hänsyn till typ av väder och markförhållanden. Flygfältets mark är fortfarande påtagligt näringsrik, men kommer att magras ut ifall klassisk ängsmarkshävd genomförs. Inom fältområdet finns fortfarande flera kulturmarksväxter från det förutvarande jordbrukslandskapet, och fler arter kommer sannolikt att visa sig på de nya ängsmarkerna. Flygfältet ligger i naturreservatet Bruces skog. Trots namnet finns det inom reservatet flera typer av öppna marker, vilket gör att potentialen för nykolonisering av både växter och ryggradslösa djur från närområdet till flygfältet är god om ängsmarkshävd genomförs. Sammantaget kan konstateras att eftersom flygfältet ligger i ett område med mycket lång odlingskontinuitet, om än främst med åkermark finns goda förutsättningar för att gynna och sannolikt förhöja den biologiska mångfalden av hävdgynnade kulturmarksarter med en mer biologiskt anpassad hävd på och omkring banområdet.

I anslutning till fältet lurar invasiva växter i form av både kanadensiskt gullris och blomsterlupin, båda dessa arter måste hållas under kontroll för att de inte ska kunna få fotfäste på fältet (bild 1, 13, 14, åtgärd 6). Åkertistel är förvisso en inhemsk växt, men är starkt expansiv på kväverika marker, den är nu etablerad både längs vägen söder om banområdet samt mitt på längs östra kanten (bild 1, 8, 9, åtgärd 7). Även denna art bör förhindras att sprida sig ytterligare och på sikt fås att tyna bort.

3 FÖRESLAGNA SKÖTSELÅTGÄRDER

Viktigt att tänka på angående skötselåtgärderna

Dokumentera alla åtgärder som genomförs inom eller i anslutning till banområdet. Gör detta varje år så man kan se förändringarna över tiden. Detta är bra både för alla medlemmar som ser att insatserna faktiskt gör skillnad, och för att kunna redovisa för myndigheter, ideella föreningar, kritiker, eventuella bidragsgivare m.fl. hur miljöerna och den biologiska mångfalden har utvecklats på grund av de olika genomförda åtgärderna. En god och väl organiserad dokumentation kan även underlätta att få (och behålla) ekonomiska bidrag för de marker som hävdas.

Oavsett föreslagen skötselåtgärd är det absolut nödvändigt att ALLT avverkat material tas bort i enlighet med respektive skötselåtgärd. Kvarlämnat material kommer att göda marken och betyda extra arbete för klubbarnas medlemmar under kommande år och göra att det tar längre tid för de eftertraktade effekterna att uppnås! De ändrade hävdregimerna innebär att klubbarnas fordonspark över tiden behöver ändras, men även att den årliga arbetsinsatsen kommer att minska. Efterhand som de genomförda åtgärderna ger effekt kan det bli aktuellt att förändra eller lägga till vissa skötselåtgärder för att matcha de rikare möjligheterna som nu erbjuds. Detta bör göras i samarbete med regional eller nationell expertis.

När eventuell ängsmark har börjat komma på plats och stabilisera sig kan det bli aktuellt att gynna vissa lokala blomväxter genom inplantering/insåning. Detta skall ske i samarbete med lokala botaniker, dessa har kännedom vilka lokala- och regionala växtarter som är viktigast att stötta samt var man kan få tag på lokala frön av dessa. Det är viktigt att man inte köper frön på nätet av ”ängsfröblandningar”, både på grund av att det kan bli fel arter (som inte är anpassade till just den här biotopen) och att fröna har felaktig/olämplig genetik. Det är också helt olämpligt att ta ”fina nektarväxter ” från någons trädgård och plantera ut på ängarna (jfr punkt 6 nedan).

1. Inför ängsmarkshävd på de delar av flygfältets gräsområden som inte utgör start och landningbanor eller av annan anledning måste vara kontinuerligt kortklippta (jfr åtgärd 2).

Ängshävden görs genom att vegetationen klipps med skärande verktyg i mitten-slutet av augusti (bild 1, 3 - 6) då har flertalet örter hunnit blomma och sätta frö. För att kunna genomföra detta måste klubben byta maskinpark eftersom varken klubbens nuvarande klippare eller betesputs lämpar sig för slåtter eftersom båda dessa maskiner förstör växtmaterialet och dödar flertalet djur som sitter i vegetationen. Dessutom går inte det finfördelade materialet att ta upp vilket är nödvändigt för att undvika fortsatt uppgödsling av marken.

Det bästa sättet att slått på stora plana ytor är med hjälp av ett slåtteraggregat som kopplas till en traktor (bild 3, 4; och bilaga 1). Därefter får det slagna höet och ligga och torka cirka en vecka innan det tas bort, då kommer färdiga frön att släppa och insekterna i höet att söka sig ned till frisk föda på markytan. Därefter kan det enklast räfsas ihop och tas upp med en räfsa kopplad till traktor (se bilaga 1).

När örterna får växa ostört fram till augusti så kommer de att åter kunna börja reproducera sig sexuellt eftersom de hinner blomma och sätta frön, vilket på sikt kommer att öka antalet individer av blomväxter här (bild 7).

Dessutom kommer även örterna att åter kunna fungera som nektarkällor för traktens blombesökande insekter, varav många är viktiga pollinatörer. Denna åtgärd, tillsammans med följande punkter, kan leda till att klubbens område kan fungera som refug för många bi-arter som

är hotade idag och dessutom på sikt essentiella för svensk livsmedelsproduktion och -beredskap. Höet kan användas som djurfoder, exempelvis till djur som ägs av någon klubbmedlem eller någon klubbmedlems partner etc. Helsingborg är en av Sveriges mest hållbarhetsinriktade kommuner, så här bör det även gå att hitta andra användningsområden som exempelvis biogas eller biobränsle. Det kan även vara fördelaktigt att involvera kommunekologen i klubbens nya arbete att gynna biologisk mångfald, vilket även kan ge möjligheter till lokala bidrag etc.

Denna modell av hävd kommer också leda till mindre arbete och lägre kostnader för klubben eftersom de perifera delarna av fältet endast behöver hävdas med två insatser per år, istället för som nu att klippas många gånger per år.

Det är gynnsamt för de blombesökande insekterna om hävden är utsträckt under ca 2-3 veckor (beroende på väder) för att undvika att alla nektarkällor försvinner samtidigt. Efter några veckor har de sensommar-höstblommade örterna som slagits hunnit sätta nya blommor.

De perifera delarna kan även fortsättningsvis användas som tillfälliga (eller mer permanenta) uppställningar av annan utrustning. Ingen särskild hänsyn behöver tas till blomvegetationen eftersom viss störning av markskiktet gynnar nyrekryteringen av konkurrenssvaga växter.

Vid tävlingar etc., när större ytor för parkeringsplatser och camping mm behövs, kan lämpliga delar av ängsmarken slås (och höet tas bort enligt ovan) även om det inte är i augusti. På så sätt kan markerna utnyttjas på liknande sätt som under nuvarande klippningsregim. Om dessutom olika delar av fältet slåttas från år till år, för att användas som parkeringsplatser och camping vid olika större event, så kommer även vegetationen vara i olika utvecklingsfaser i olika delar av fältet vilket också gynnar den biologiska mångfalden.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

2. Kontrollera att inte sjok av gräs samlas i kompakta ”högar” när fältet klippas med nuvarande metoder (bild 8). Dessa högar kan ta död på underliggande gräs, dels genom att inget ljus når det levande gräset och dels genom att förruttelse-processen förbrukar det tillgängliga syret så att gräset under kvävs.

I de partier gräset har dött ökar risk för bildning av ojämnheter i landningsbanan, vilket kan öka kostnaderna för banunderhållet samt ökar risken för etablering av invasiva växtarter.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

3. På Hökaklubben i Halmstad klippas de ”viktigaste” gräsytorerna på start- och landningsbanan med hjälp av robotgräsklippare (bild 10). Klubbens erfarenhet är att gräsytan nu är jämnare än den var när den klipptes med större och tyngre maskiner. Möjligen kan detta vara ett alternativ även i Helsingborg eftersom då skulle klubbens stora klippare inte längre behövas om ängsmarkshävd samtidigt införs i enlighet med förslag 1. Om robotgräsklippare införs är det viktigt att den inte används på gräsytor som börjat torka under torrperioder för då riskerar vegetationen att ”förblöda” och dö här betydligt snabbare. Ge gräsklipparen då ”solsemester” tills gräsmattorna åter blivit gröna.

Det lär finnas stöldsäkra robotgräsklippare på marknaden idag som kan lämnas obevakade.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

4. Sand kan användas för att skapa sandmiljöer lämpliga för markbyggande insekter (bild 11), främst steklar, i denna grupp finns många arter som är viktiga pollinatörer. Sanden kan formas till strängar, som flacka kullar eller i slänter, på platser som är solexponerade minst några timmar under dagen. Eftersom stora delar banområdet består av sand och sandjord är det lätt att skapa lämpliga sandblottor där så passar (förslag på bild 1).

Viss vegetation av exempelvis gråfibbla kan vara bra för att binda sanden, men sandytan får aldrig helt bli helt övervuxen av skuggande vegetation. Tät vegetation som skuggar hela sandmarkytan och kommer dels att göra det mikroklimatiskt för svalt för att kunna bo i marken, samt dels försvåra det faktiska bobyggandet i sanden.

Värt att notera är att solitära bin inte är aggressiva och inte heller sticks till skillnad från tambin eftersom de inte har något bo att försvara.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

5. Sätt upp "bihotell" på lämpliga platser inom området. Bihotellen kan liknas vid fågelholkar för insekter (bild 12). Dessa kan exempelvis sättas i solexponerade lägen, på grova träd, i skogsbryn eller på stolpar etc i soliga lägen i slänter runt flygfältet. "Bihotellen" ger bättre boende- och överlevnadsmöjligheter för de stekelarter som är beroende av död ved med befintliga bohål (vanligen gjorda av andra insekter) och på så sätt kan man öka artrikedomen inom fältområdet.

Bihotell finns att köpa på internet, men även på firmor som Granngården etc, flertalet av dessa är mindre bra och inte designade av biologiskt kunniga personer. Det är enkelt att göra egna bihotell av knippen av vass eller bambu där man stuckit ca 10 cm djupa hål från ena hållet om rören är korta eller från båda hållen ifall rören är drygt 20 centimeter långa. Det går även att borra hål i dimensionerna från 2, 3, 4, 5, 6 osv upp till 10 mm i gamla vedklabbar, stockar, stolpar (som inte är impregnerade) eller dylikt.

Borra så djupt som respektive borrhår, gör flest hål med mindre diametrar dvs 2 till 6 millimeter eftersom fler arter nyttjar dessa håldiametrar, samt något färre hål av de större dimensionerna eftersom det vanligen är färre individer av de stora arterna. Det finns mycket tips om hur man kan göra på olika hemsidor på internet.

Eftersom ett mycket stort antal steklar, inklusive bin, är hotade på grund av människans intensifierade användning av jord- och skogsbrukslandskapet är detta ett enkelt sätt att gynna arter som har denna typ av livsstrategi. På så sätt kan denna och föregående punkt snabbt öka fältområdets potential som regional naturvårdsresurs vilket även ökar potentialen för framtida naturvårdsbidrag.

Även uppsättning av fågel- och fladdermusholkar inom området, exempelvis i trädriddån på västsidan av infartsvägen, skulle vara ett värdefullt bidrag för att stödja den lokala biodiversiteten. Här kan kanske kommunen/kommunekologen vara behjälplig.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

6. Vid besöket noterades flera nyetablerade bestånd av kanadensiskt gullris längs infartsvägen till klubbområdet (bild 13). Dessutom förekommer bestånd av kanadensiskt gullris, och lupin, längs från vattentornet vägen in mot klubbområdet. Alla plantor inom och i närheten av banområdet måste tas bort (helst grävas upp) omedelbart och eventuella förekomster måste kontrolleras varje år eftersom växten är mycket svår att detektera innan den har blivit så stor att den börjar blomma. Kanadensiskt gullris tas bort i början – mitten av augusti när de blommar men ännu inte har börjat fröa av sig. Allt växtmaterial av dessa arter som hittas måste destrueras/brännas för att undvika att det får möjlighet att fröa av sig. Arten är under stark utbredning i hela västra Götaland och frön kan lätt följa med till klubbens område, vilket gör att man måste kontrollera eventuella förekomster varje år under augusti när de stora plantorna blommar och är lätta att se.

Även lupin (bild 14) observerades i närområdet och vid början av infartsvägen, är under stark utbredning i hela Sverige och frön av dessa kan lätt följa med till klubbens område. Invasiva växtarter har en enorm förökningspotential och kan på endast några år tusenfaldiga sig själva. Lyckas någon art etablera sig kommer det att generera oerhört mycket extra arbete för klubbens medlemmar att bli av med dem.

Därför är det viktigt att se till att ingen invasiv art kan etablera sig på området. Dessa arter är mycket skadliga för den inhemska biologiska mångfalden och utgör ett hinder för flertalet typer av de miljöstöd som i framtiden möjligen skulle kunna stärka klubbens ekonomi.

För ytterligare information se: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/bekampning-av-invasiva-frammande-vaxter-pa-land/>

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/saker-avfallshantering/>

<https://svenskradgard.se/tradgardsrad/invasiva-arter/invasiva-vaxter/> (se även faktabladet i pdf format)

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

7. Slå alla bestånden av åkertistel som hittas INNAN dessa börjar fröa, (bild 1, 8, 9) men helst EFTER deras huvudsakliga blomningstid. Denna tidpunkt infaller vanligtvis i början av augusti, men kan variera en del mellan olika år. Åkertisteln är en inhemska växt som är starkt kvävegynnad och med mycket och starkt spridningsbenägna frön (bild 9), därmed har den goda förutsättningar att breda ut sig på näringsrik åkermark. Därför bör helst alla bestånd **slås och tas bort innan fröspridning** både för att undvika ytterligare utbredning inom banområdet och för att undvika eventuella framtida konflikter med omgivande jordbrukare som inte vill få sina marker ”fröbombade” varje år. Samtidigt är arten en mycket god nektarkälla som gynnar traktens olika pollinatörer, exempelvis bin och fjärilar. I takt med att marken magras ut (när tistelbestånden och övrig vegetation där slås och tas bort) kommer tistlarnas konkurrenskraft att minska och andra mindre blomväxter få utökad livsutrymme här i stället. Därmed kommer andra mindre och konkurrenssvaga blomväxter efterhand kunna ersätta det nektarutbud som tistlarna ger för närvarande.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

4 ARTLISTA FRÅN BESÖKET 2023-08-15

Arterna nedan noterades vid besöket den 15 augusti 2023. Dessa arter kommer att gynnas tillsammans med många arter som blommar tidigare på säsongen (och som därför inte enkelt kunde upptäckas vid besöket) av de åtgärder som här föreslås. Ökar nektarutbudet och bo-möjligheterna för bin och andra insekter, ökar flygklubbens mark och klubbens aktiviteter sitt värde som biobank och ekosystemtjänstresurs för omgivande bönder och regionens naturvård.

1. Slättergräsfjäril
2. Brunört
3. Kärringtand
4. Vitklöver
5. Svartkämpe
6. Röllika
7. Pilört
8. Hampflockel
9. Skogsnoppa
10. Kråkvicker
11. Ängshaverrot
12. Rosendunört
13. Bergdunört
14. Gäsört
15. Trädlärka

5 ILLUSTRATIONER TILL SKÖTSELFÖRSLAGEN

Numren på bilderna och i slutet av bildtexterna refererar till respektive åtgärds punkt i texten: Alla fotografier gjorda av Nils Ryrholm

Bild 1. Satellitfoto över banområdet med förslag till placering av olika åtgärder.

Bild 2. Mark- och dräneringsförhållanden på banområdet med omnejd. Rosa = sandmark med god dräneringskapacitet, grönt = grov moränlera med låg vattengenomsläpplighet.

Bild 3. Slätteraggregat med skärande tänder (åtgärd 1).

Bild 4. Slätter med hjälp av ett slätteraggregat med skärande tänder (åtgärd 1).

Bild 5. Ytor på flygfältet som enkelt kan omvandlas till ängsmark genom förändrad hävd (åtgärd 1).

Bild 6. Här och var kan man redan idag skimta rester av den förutvarande kulturmarksfloran som exempelvis käringtand och vitklöver (åtgärd 1).

Bild 7. Ängsvegetation som har skapats genom hävd på före detta åkermark (åtgärd 1).

Bild 8. Dött växtmaterial som har lämnats efter betesputsens som kväver underliggande vegetation. Här har den expansiva arten åkertistel lyckats etablera sig (åtgärd 2 och 7).

Bild 9. Fröande åkertistlar, varje liten fröensel kan bli en ny planta (åtgärd 7)!

Bild 10. Robotgräsklippare som används rätt kan ge jämnare gräsbanor för modellflyget (åtgärd 3).

Bild 11. Öppen sandblotta som är idealisk för markbyggande steklar (åtgärd 4).

Bild 12. Ett exempel på hur ett "bihotell" kan se ut. Som framgår av bilden behövs det inte så här många grova hål utan det är bättre med fler i de mindre dimensionerna (åtgärd 5).

Bild 13. Kanadensiskt gullris kan bli helt arealtäckande om växten får föröka och breda ut sig ohejdat (åtgärd 6).

Bild 14. Likaså lupin kan bli helt arealtäckande om växten får föröka och breda ut sig ohejdat (åtgärd 6).